

ТРУДОВЕ ПРАВО, ПРАВО СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

УДК 349.2
DOI <https://doi.org/10.32782/pyuv.v1.2023.9>

О. Ю. Дрозд

orcid.org/0000-0002-4514-6594

*доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри поліцейського права
Національної академії внутрішніх справ*

В. Ю. Оксін

orcid.org/0000-0001-6080-7752

*доктор юридичних наук, старший дослідник,
професор кафедри права і соціальної роботи
Ізмаїльського державного гуманітарного університету*

ПОСЕРЕДНИЦТВО У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ ЗАКОРДОНОМ – ЗАХИСТ ІНТЕРЕСІВ ЧИ ШАХРАЙСТВО

Постановка проблеми. В Україні, станом на початок 2023 року, рівень безробіття становить близько 30%, при цьому в пошуках роботи знаходяться 2 млн осіб всередині країни та 2,7 млн українців, які виїхали через війну, але готові повернутися та працювати [1]. Такі дані озвучено віцепрем'єр-міністр – Міністром економіки України Ю. Свириденко під час зустрічі на Всесвітньому економічному форумі у Давосі. Вона також повідомила, що Уряд намагається стимулювати громадян до зайнятості та залучення до першого етапу відновлення країни, в тому числі через запущену програму «Армія відновлення» [2], яка спрямована на ці цілі.

Причому забезпечення інтеграції учасників бойових дій, ветеранів у ринок праці та підприємство – є одним із пріоритетних напрямків діяльності Міністерства економіки України (далі – Мінекономіки). Адже, після закінчення війни близько мільйона українських військових повернуться до цивільного життя, і вже зараз необхідно готувати програми для їхнього працевлаштування та забезпечення економічної свободи. Тому Мінекономіки було визначено три напрямки для вирішення зазначеної проблеми: 1) розвиток ветеранського підприємництва; 2) сприяння працевлаштуванню найманим працівникам, а також 3) запуск програм перенавчання, щоб колишні військові могли отримати нові спеціальності, більш затребувані на ринку праці [3].

Означене чітко демонструє, що допомога у працевлаштуванні є одним із напрямків державної політики щодо подолання рівня безро-

біття та відновлення країни.

Однак слід враховувати, що у складних сучасних умовах все більше українців виявляють намір працевлаштуватись за кордоном, а компанії, які спеціалізуються на працевлаштуванні за кордоном, активно їм у цьому допомагають. Втім існує ризик натрапити на шахрая, або гірше – на торговця людьми. Тому найбільше питань наразі виникає саме щодо посередництва у працевлаштуванні за кордоном.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми організації та діяльності суб'єктів, які забезпечують реалізацію права громадян України на працю стали предметом дискусій серед політиків, юристів та науковців. Адже, в наслідок війни припинили роботу багато підприємств, установ і організацій, що призвело до зниження доходів населення та стрімкого росту безробіття. І хоча ці проблеми регулярно обговорюються в засобах масової інформації, питання забезпечення зазначеного права та роль і місце посередників в цьому процесі залишаються дискусійними.

Тому метою цього дослідження є огляд стану державного регулювання діяльності щодо посередництва у працевлаштуванні за кордоном.

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року № 5067-VI, який був прийнятий з метою врегулювання відносин щодо працевлаштування, встановив правові, економічні та організаційні засади реалізації державної політики у сфері зайнятості населення і гарантував захист прав громадян на працю та реалі-

зації їхніх прав на соціальний захист від безробіття [4]. Для досягнення поставленої мети держава взяла на себе обов'язок створити відповідні умови. У першу чергу, це стосується створення прозорого та підконтрольного державі ринку праці. Але в цьому випадку йдеться не про посилення бюрократичних механізмів на шляху працевлаштуванні, а навпаки – про лібералізацію діяльності з працевлаштування, залишивши при цьому такі інструменти державного контролю, які б унеможливили зловживання на ринку праці.

Уточнимо, що наразі в Україні існують наступні види посередництва у працевлаштуванні: в залежності від місця знаходження роботодавця – внутрішнє (посередництво з працевлаштування на території України) та закордонне, а в залежності від статусу посередника – державне посередництво та приватне.

Зазначена діяльність, крім Закону України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року № 5067-VI регулюється низкою інших нормативно-правових актів, а саме: Законами України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05 листопада 2015 року № 761-VIII, «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02 березня 2015 року № 222-VIII, «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 05 квітня 2007 року № 877-V; Постановами Кабінету Міністрів України «Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном» від 16 грудня 2015 року №1060, «Про затвердження Порядку подання органу ліцензування документів в електронній формі» від 24 травня 2017 року № 363, «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном і визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства» від 19 серпня 2020 року № 734, наказом Мінекономіки «Про затвердження уніфікованої форми акта, що складається за результатами проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) за додержанням ліцензіатом Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, та інших форм розпорядчих документів» від 31 грудня 2020 року № 2835 та ін.

Однак залежно від виду посередництва існують різні інструменти державного регулювання зазначеної діяльності. Так, Закон України «Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року № 5067-VI під державним регулю-

ванням зайнятості розуміє «формування і реалізація державної політики у сфері зайнятості населення з метою створення умов для забезпечення повної та продуктивної вільно обраної зайнятості і соціального захисту в разі настання безробіття» [4]. Не можна не погодитись із визначеною нормою, що саме створення умов для «вільно обраної зайнятості» сприятиме подоланню правопорушень у цій сфері, оскільки примушування до праці – заборонено. Крім того, згідно з чинним законодавством держава гарантує працездатному населенню у працездатному віці в Україні, зокрема, добровільність праці, вибір або зміну професії та виду діяльності; захист від необґрунтованої відмови у прийнятті на роботу і незаконного звільнення, а також сприяння у збереженні роботи; безплатне сприяння у підборі підходящої роботи і працевлаштуванні; виплату вихідної допомоги працівникам, які втратили постійну роботу на підприємствах, в установах і організаціях, у випадках і на умовах, передбачених чинним законодавством; безплатне навчання безробітних нових професій; виплату безробітним в установленому порядку допомоги по безробіттю [5]. Таким чином, працевлаштування є один із способів сприяння досягненню повної, продуктивної і вільно обраної зайнятості за допомогою надання уповноваженими органами допомоги громадянам у пошуку роботи, а роботодавцям – у доборі необхідних працівників із урахуванням інтересів громадян, роботодавців і держави, що одночасно і є гарантією реалізації права громадян на працю та інших прав в сфері зайнятості. Працевлаштування включає сприяння громадянам у пошуку роботи (виду зайнятості) з боку не тільки державних органів, але й таких посередницьких організацій у цій сфері як приватні структури [6, с. 109].

Державне регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні може здійснюватися, шляхом: 1) ведення переліку таких суб'єктів господарювання; 2) правового забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні, що надають особам послуги з пошуку роботи та сприяння в працевлаштуванні, а також добору кадрів для роботодавців; 3) нагляду та контролю за додержанням законодавства про працю і зайнятість населення, що здійснюється уповноваженим органом з реалізації державної політики з питань державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства про зайнятість населення [4].

Одним із новел законодавства щодо захисту населення при працевлаштуванні закордоном стали прийняті зміни до Закону України

«Про зайнятість населення» від 05 липня 2012 року № 5067-VI. Так, Законом України від 21 вересня 2022 року № 2623-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні і надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном» оптимізовано положення частини другої статті 38 та зазначено, що «суб'єктам господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, забороняється отримувати від громадян, яким надано зазначені послуги, гонорари, комісійні та інші винагороди. Оплата послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном здійснюється роботодавцем, якому надано такі послуги» [7]. Згідно із зазначеним законом, посередник із працевлаштування за кордоном «зобов'язаний безоплатно надавати громадянам України консультації та інформацію про переваги легального працевлаштування за кордоном, характер майбутньої роботи, умови та розмір оплати праці, умови проживання в державі перебування, наявність міжнародних договорів (угод) у сфері працевлаштування та соціального забезпечення, укладених між Україною та державою працевлаштування» [4].

Таким чином, держава зафіксувала на законодавчому рівні, що посереднику з працевлаштування винагороду за здійснювану діяльність оплачує роботодавець. Окрім того, сам посередник безоплатно надає громадянам України інформаційно-консультативні послуги з питань, визначених у законі.

Щодо питань лібералізації діяльності з працевлаштування, хотілось би зазначити, що 15 лютого 2023 року відбулося чергове засідання Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів [8], на якому було розглянуто, зокрема, проєкт Закону №2365 від 31 жовтня 2019 року «Про захист трудових мігрантів та боротьбу зі шахрайством у працевлаштуванні за кордоном» [9]. Він передбачає скасування процедури ліцензування діяльності суб'єктів господарювання, які надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном. Водночас пропонується запровадити декларативний принцип ведення такої діяльності, відповідно до якого суб'єкти господарювання, що надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, включаються до переліку суб'єктів господарювання за поданою ними декларацією. Відповідна практика існує, зокрема, в сусідній Польщі. При цьому, на Мінекономіки покладається обов'язок ведення переліку суб'єктів господарювання, що

надають послуги з посередництва у працевлаштуванні за кордоном, який має бути відкритим для всіх. Контроль за діяльністю таких суб'єктів господарювання покладено на Державну службу України з питань праці [8].

Висновки. Проведене дослідження дає можливість узагальнити, що посередництво у працевлаштуванні за кордоном є необхідною умовою для забезпечення системи гарантованих Конституцією України трудових прав її громадян. З одного боку, в цей складний для держави період, логічно було б зосередитись на захисті трудових прав українців в межах її території, що забезпечило б більшу участь громадськості у процесах як післявоєнного відновлення, так і підтримання економіки на сучасному етапі. Однак Україна демонструє свою вірність принципу «служіння народу» та враховує його запити на «виживання», що може бути представлено можливістю легального працевлаштування за кордоном.

На нашу думку, запроваджені оптимізації безумовно є позитивним кроком до забезпечення з боку держави належного соціального захисту громадян від безробіття, однак це тільки перші кроки до убезпечення їх від потенційних загроз, що можуть чекати українців за кордоном. Тому розвиток транскордонних відносин, посилення міжвідомчої взаємодії та координації між вітчизняними органами влади та аналогічними структурами за кордоном є наступним кроком та завданням у цій сфері.

Література

1. Рівень безробіття в Україні становить 30% – Мінекономіки. *Мультимедійна платформа інформування України «Укрінформ»*, 2023. URL: <http://surl.li/fsksm>
2. Бережна Т. До «армії відновлення» залучено майже 4, 5 тисячі безробітних. *Державні сайти України*, 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=2a8c2e37-a842-41de-ae2d-77964f4ac1fe&title=DoarmiiVidnovlenniaZalucheno>
3. Бережна Т. Мінекономіки залучає роботодавців до формування програми інтеграції учасників бойових дій в ринок праці. *Державні сайти України*, 2023. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=d226f632-65b9-4dc3-9e65-ccd0c5f9eb11&title=MinekonomikiZalucha>
4. Про зайнятість населення: Закон України від 05.07.2012 № 5067-VI. *Верховна Рада України. Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>
5. Старченко І. Правове забезпечення зайнятості населення України. *Міністерство юстиції України*. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_36131
6. Римар Б. Посередництво у сфері зайнятості населення. *Часопис цивілістики*. 2015. Вип. 18. С. 109–113.
7. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 № 222-VIII. *Вер-*

ховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>

8. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів рекомендує Кабінету Міністрів сприяти підвищенню сукупного доходу громадян до рівня фактичного розміру прожиткового мінімуму. *Верховна Рада України. Законодавство України, 2023.* URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/233173.html

9. Проект Закону про захист трудових мігрантів та боротьбу з шахрайством у працевлаштуванні за кордон № 2365 від 31.10.2019. *Верховна Рада України. Законодавство України.* URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/638>

Анотація

Дрозд О. Ю., Оксін В. Ю. Посередництво у працевлаштуванні закордоном – захист інтересів чи шахрайство. – Стаття.

Стаття присвячена огляду стану державного регулювання діяльності щодо посередництва у працевлаштуванні закордоном. Проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють порядок посередницької діяльності у працевлаштуванні. З'ясовано, що чинне законодавство недостатньо приділяє увагу відповідальності за посередницьку діяльність у працевлаштуванні та потребує вдосконалення. Виявлено, що допомога у працевлаштуванні є одним із напрямків державної політики щодо подолання рівня безробіття та відновлення країни. Уточнено, що питання забезпечення права громадян України на працю закордоном та роль і місце посередників в цьому процесі залишаються дискусійними.

Узагальнено, що посередництво у працевлаштуванні закордоном є необхідною умовою для забезпечення системи гарантованих Конституцією України трудових прав її громадян. З одного боку, в цей складний для держави період, логічно було б зосередитись на захисті трудових прав українців в межах її території, що забезпечило б більшу участь громадськості у процесах як післявоєнного відновлення, так і підтримання економіки на сучасному етапі. Однак Україна демонструє свою вірність принципу «служіння народу» та враховує його запити на «виживання», що може бути представлено можливістю легального працевлаштування закордоном.

Визначено, що запроваджені оптимізації нормативного регулювання цієї сфери безумовно є позитивним кроком до забезпечення з боку держави належного соціального захисту громадян від безробіття, однак це тільки перші кроки до убезпечення їх від потенційних загроз, що можуть чекати українців закордоном. Тому розвиток транскордонних відносин, посилення міжвідомчої взаємодії та координації між

вітчизняними органами влади та аналогічними структурами закордоном визначені як наступні кроки та завдання у цій сфері.

Ключові слова: трудові відносини, працівник, роботодавець, посередник з працевлаштування, захист трудових прав, державне регулювання, державний контроль, послуги, правовий статус.

Summary

Drozd O. Yu., Oksin V. Yu. Intermediation in employment abroad – protection of interests or fraud. – Article.

The article is devoted to the review of the state of state regulation of activities related to mediation in employment abroad. Normative legal acts regulating the procedure of intermediary activity in employment are analyzed. It has been found that the current legislation does not pay enough attention to the responsibility for complicity in employment and needs to be improved. It was found that assistance in employment is one of the directions of the state policy to overcome the level of unemployment and restore the country. It is specified that the issue of ensuring the right of Ukrainian citizens to work abroad and the role and place of intermediaries in this process remain debatable. It is generalized that mediation in employment abroad is a necessary condition for ensuring the system of labor rights of its citizens guaranteed by the Constitution of Ukraine. On the one hand, in this difficult period for the state, it would be logical to focus on protecting the labor rights of Ukrainians within its territory. This would contribute to the involvement of the public in the processes of post-war reconstruction and support of the economy at the present stage. However, Ukraine demonstrates its loyalty to the principle of «serving the people» and takes into account its requests for «survival», which can be provided by the possibility of legal employment abroad.

It has been determined that the introduced optimizations of the regulatory regulation of this sphere are, of course, a positive step towards ensuring the proper social protection of citizens from unemployment by the state. However, these are only the first steps towards protecting them from potential threats that may await Ukrainians abroad. Therefore, the development of cross-border relations, the strengthening of interagency cooperation and coordination between domestic authorities and similar structures abroad are defined as the next steps and tasks in this area.

Key words: labor relations, employee, employer, employment mediator, protection of labor rights, state regulation, state control, services, legal status.